

ПОЧАТОК ЖЕНЕВСЬКИХ ПЕРЕГОВОРІВ. СПРОБИ ВРЕГУЛЮВАННЯ АФГАНСЬКОЇ КРИЗИ (1982 – 1984 РР.)

Юлія Базан

аспірантка кафедри історії України та всесвітньої історії,
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, Кропивницький
E-mail: yulia962018@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0989-0842>

На підставі вивчення стенограм пленарних засідань Генеральної Асамблеї ООН, Доповідей Генерального секретаря ООН, документів Архіву національної безпеки США Дж. Вашингтона та наукової літератури досліджуються спроби дипломатичного розв'язання афганської проблеми продовж 1982 – 1984 рр. У статті аналізується діяльність Генерального секретаря ООН П. де Куельяра та його особистого представника Д. Кордовеса щодо врегулювання кризи в Афганістані, спричиненої соціалістичним експериментом, запровадженим Народно-демократичною партією Афганістану. Особлива увага звертається на «родоський формат» афгансько-пакистанських перемовин. Обидві делегації не зустрічалися, аргументи та позиції опонентів отримували від Д. Кордовеса, який по черзі спілкувався з представниками обох місій. Досліджується роль СРСР і США у Женевському переговорному процесі. Після вторгнення в Афганістан у грудні 1979 р. СРСР був втягнутий у громадянську війну в ДРА, яка точилась між режимом НДПА, підтримуваним Радянським Союзом, і опозицією, яку підтримувала більшість населення, а також США, Пакистан, КНР та інші країни. В умовах «холодної війни» дії Кремля стали подразником для Штатів, який перетворив Афганістан на вагомий фактор американської зовнішньої політики. Радянський Союз та США не були учасниками афгансько-пакистанських перемовин, однак від позицій цих країн залежала конструктивність політичного діалогу. Доводиться, що Демократична республіка Афганістан стала заручником міжблокового протистояння. Аналізуються результати трьох раундів Женевських переговорів. В ході перемовин сторонам вдалося окреслити спектр питань, які потребували врегулювання: виведення радянських військ з ДРА, вироблення міжнародних гарантій і зобов'язань про невтручання у внутрішні справи Афганістану і Пакистану та розв'язання питання про повернення афганських біженців. Переговорний процес тривав повільно, обговорення найважливішого питання – виведення Обмеженого контингенту радянських військ з Афганістану, не відбулося. Дослідження стенограм пленарних засідань ГА ООН продемонструвало, що гостре засудження світовою спільнотою дії агресора не мали реального впливу на ситуацію в Афганістані. Причина полягала в тому, що резолюції Генеральної Асамблеї, які містили вимогу негайного виведення радянських військ з Демократичної республіки Афганістан є рекомендаційними та необов'язковими для виконання. Автор доходить до висновку, що афганська криза чітко вказала на слабкі місця ООН, а саме – відсутність дієвих механізмів впливу на агресивну політику країни-члена Ради Безпеки ООН.

Ключові слова: Афганістан, Пакистан, СРСР, переговори, афганська криза, ООН, Д. Кордовес.

Постановка проблеми. Продовж квітня 1978 – грудня 1979 р. Афганістан перетворився з відносно стабільної держави на кризову з потенційно небезпечним внутрішнім конфліктом для країн Південної і Центральної Азії. Нині ця держава залишається однією з «гарячих точок» у світі. Криза в Афганістані була спричинена соціалістичним експериментом, здійснюваним Народно-демократичною партією Афганістану. Розкол афганського суспільства щодо форсованих реформ за радянським зразком вилився у громадянську війну, в якій правлячий уряд отримував підтримку від Радянського Союзу, а опозиція – від США й їхніх союзників. Конфлікт в Афганістані перетворився з внутрішнього на регіональний. Радянське вторгнення в ДРА наприкінці 1979 р. сприяло ескалації афганської кризи, безпосереднім учасником якої став СРСР. Жорстке засудження інтервенції світовою спільнотою загострило міжблокове протистояння та зумовило глобальний характер кризи в Афганістані. Вивчення досвіду дипломатичного врегулювання конфліктів є

актуальним для сьогоденної України, яка стала жертвою широкомасштабного вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 р.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтерес дослідників до війни в Афганістані постійно зростає. Серед українських істориків тему Женевських переговорів (1982 – 1988) вперше порушив С. М. Слінкін [Слінкін, 2002, с. 111–131]. У західній історіографії проблема представлена у працях Дж. Амстутца [Amstutz, 1986, с. 383], С. Харрісона [Harrison, 1988, с. 31–60], А. Калиновського [Kalinovsky, 2009, с. 303]. У спогадах радянських дипломатів М. І. Козирева [Козырев, 2002, с. 199–209] та В. С. Сафрончука [Сафрончук, 2011, с. 368] висвітлені деякі аспекти афгансько-пакистанських перемовин та роль Д. Кордовеса у врегулюванні ситуації навколо Афганістану. Російський вчений В. С. Христофоров [Христофоров, 2008, с. 23–47] також звертався до теми дипломатичного врегулювання ситуації в Афганістані. Український історик О. Л. Ковальков розглядав означену проблему на тлі всієї афганської кризи

(1978 – 1991) [Ковальков, 2021]. З огляду на те, що більшість праць радянських та російських істориків написана у світлі про-пагандистської політики Кремля, тема афганської кризи потребує значно більшого висвітлення в українській історіографії.

Мета статті полягає у дослідженні на основі офіційних документів ООН та наукової літератури процесу дипломатичного врегулювання афганської проблеми продовж 1982 – 1984 рр. (від початку Женевських переговорів – до формулювання М. С. Горбачовим «нового політичного мислення» в СРСР).

Виклад основного матеріалу. Перші спроби розв'язання афганської кризи були здійснені в 1980 р. Плани дипломатичного врегулювання ситуації навколо Афганістану пропонували різні сторони, навіть не залучені в конфлікт безпосередньо. Провідну ж роль у цьому процесі намагалася відігравати ООН. У лютому 1980 р. Генеральний секретар ООН К. Вальдхайм призначив перуанського дипломата П. де Куельяра своїм особистим представником у зоні конфлікту в Афганістані. 18 листопада 1981 р. 36-а сесія Генеральної Асамблеї схвалила продовження пошуку політичного вирішення афганського питання. Ставши генеральним секретарем ООН 1 січня 1982 р., П. де Куельяр призначив у квітні того ж року еквадорського дипломата Д. Кордовеса своїм особистим представником в Афганістані. Протягом наступних шести років він був посередником в афгансько-пакистанських переговорах [Khan, 1995, p. 146]. Це був перший раз, коли ООН втрутилася в конфлікт, в якому була задіяна армія наддержави. Особливістю діяльності ООН у ДРА були візити міжнародних спостерігачів (і самого Д. Кордовеса) до зон бойових дій за відсутності угоди про припинення вогню [Бруз, 1995, с. 69–70].

11–19 квітня 1982 р. Д. Кордовес відвідав Афганістан, Іран і Пакистан з метою обміну думками щодо цілей дипломатичного процесу. В Кабулі дипломат зустрівся з Б. Кармалем (голова Революційної ради ДРА) та Ш. М. Достом (міністр закордонних справ ДРА), в Тегерані – з міністром закордонних справ А. А. Велаяті, в Ісламабаді – з президентом М. Зія-уль-Хаком. Результатом цих візитів було визначення кола питань для обговорення: виведення іноземних військ, невтручання у внутрішні справи держав, міжнародні гарантії невтручання та добровільне повернення біженців до своїх домівок. Афганістан і Пакистан погодилися на ведення переговорів за посередництва ООН, місцем яких була обрана будівля європейської штаб-квартири ООН у Женеві. Тегеран відмовився від перемовин. Умовою участі Ірану в переговорах було виведення Обмеженого контингенту радянських військ з ДРА. В подальшому, ця країна отримувала інформацію про хід переговорного процесу через свого Постійного представника при ООН [Harrison, 1988, p. 32].

Перемовини в Женеві проходили в «родоському форматі». Цей термін виник під час Палестинської війни (1947 – 1949), що велася низкою арабських держав з одного боку та державою Ізраїль – з іншого. Переговори між сторонами проходили на грецькому о. Родос за посередництва представників ООН.

Делегати арабських країн спілкувалися з ізраїльською делегацією лише через представників ООН, підкреслюючи таким чином своє невизнання законності існування держави Ізраїль. В ході Женевських перемовин афганська та пакистанська делегації також не зустрічалися. Д. Кордовес по черзі розмовляв з представниками обох місій, озвучував їм позиції і аргументи опонентів. Перемовини відбувалися на першому поверсі Палацу Націй, у двох кімнатах, з'єднаних довгим коридором. Афганська делегація перебувала в одній кімнаті, а пакистанська – в іншій. Посередині коридору було ще одне приміщення, куди Д. Кордовес та його співробітники по черзі викликали представників делегації на переговори [Базан, 2021, с. 12–13]. Такий формат затягував та значно ускладнював процес перемовин. Тож вирішальну роль у ньому відігравав саме Д. Кордовес, який у перервах між зустрічами в Женеві курсував між Тегераном, Ісламабадом та Кабулом, шукаючи спільні точки дотику у позиціях країн [Ковальков, 2021, с. 400].

16–24 червня 1982 р. розпочався перший раунд непрямих афгансько-пакистанських переговорів. ДРА представляв міністр закордонних справ Ш. М. Дост, а Пакистан – його колега М. Якуб Хан [Генеральний секретар ООН, 1982, с. 1–3]. Пакистан заперечував будь-яке втручання у внутрішні справи Афганістану. Натомість Ш. М. Дост продемонстрував надані СРСР карти, які відображали розташування таборів афганських опозиціонерів на території Пакистану. М. Якуб Хан не спростував цю інформацію, але й повідомив Д. Кордовесу, що Ісламабад ніколи не зможе визнати це публічно. Більш серйозною проблемою було питання про «лінію Дюранда» – кордон між Пакистаном та Афганістаном, який ДРА не визнавала. Міністр закордонних справ Пакистану стверджував, що для того, аби припинити втручання, потрібно спочатку визначити кордони. Представники афганської місії відмовилися та заявили, що це питання не повинно бути частиною дискусій, а мусить бути вирішене на майбутніх двосторонніх переговорах [Kalinovsky, 2009, p. 68–69].

В результаті перемовин було окреслене коло питань з політичного врегулювання афганської кризи. Насамперед йшлося про виведення радянських військ з Афганістану, вироблення міжнародних гарантій і зобов'язань про невтручання у внутрішні справи Афганістану й Ірану, а також вирішення питання про повернення афганських біженців. Здобутки першого раунду переговорів були мінімальними. За словами Д. Кордовеса, «Головне значення цих перемовин полягало в тому, що вони взагалі відбулися» [Cordoves, Harrison, 1995, p. 70].

Паралельно з початком афгансько-пакистанських переговорів, Генеральна Асамблея продовжувала обговорення ситуації в ДРА на своїх засіданнях. 29 листопада 1982 р. відбулося 82-е пленарне засідання 37-ї сесії ГА ООН. Представники Судану (М. Ель-Факі), Малайзії (М. Г. Шафі), Філіппін (Л. М. Сальседо) підтримали діяльність П. де Куельяра і Д. Кордовеса, спрямовану на дипломатичне вирішення афганської проблеми. Подібну позицію зайняв представник Сінгапуру Ко, але й наголосив на

необхідності продовжувати тиск світової спільноти на агресора, який здійснив вторгнення в Афганістан та окупував його. На думку політика, саме цей механізм міг схилити Москву до переговорів [ООН. ГА., 1982, с. 81–86].

Дискусії з «афганського питання» завершилися прийняттям 114 голосами «за» («проти» – 21; «утрималися» – 13) резолюції «Становище в Афганістані і його наслідки для міжнародного миру і безпеки». У документі йшлося про необхідність виведення іноземних військ з ДРА; збереження суверенітету, територіальної цілісності, політичної незалежності і статусу неприєднаної держави; підтримку діяльності Генерального секретаря ООН в організації перемовин в Женеві [Положение в Афганистане..., 1982, с. 36–37].

СРСР та США не були учасниками афгансько-пакистанських переговорів, однак від позицій наддержав залежала результативність та конструктивність політичного діалогу. На позицію Вашингтону, який загалом підтримував ідею перемовин, впливали т.зв. «яструби», які схилили Білий дім до завдання якомога більших матеріальних, політичних, іміджевих збитків Радянському Союзу через його участь в афганській кризі [Amstutz, 1986, р. 124]. Саме тому більшість радянських та російських вчених звинувачували Штати у затягуванні переговорного процесу. Втім ключове питання – перебування ОКРВ в Афганістані – залежало винятково від Москви. СРСР фактично керував перемовинами, оскільки перед кожним раундом Кремль надавав рекомендації представникам афганської делегації, виробляв стратегію ведення діалогу [Ковальков, 2021, с. 400]. Підготовкою матеріалів та виробленням узгоджених позицій займалась утворена у березні 1979 р. Комісія Політбюро ЦК КПРС по Афганістану, до якої входили керівники Міноборони СРСР, МЗС, КДБ. [Христофоров, 2008, с. 31]

З приходом до влади в СРСР Ю. В. Андропова в листопаді 1982 р., намітився зсув у бік дипломатичного врегулювання афганської проблеми. Під час похорон Л. І. Брежнєва 12 листопада 1982 р., новий Генсек звернувся до президента Пакистану М. Зія-уль-Хака з проханням допомогти гідно піти з ДРА [Cordoves, Harrison, 1995, р. 70]. Невдовзі Ю. В. Андропов повідомив Б. Кармаля про наміри вивести радянські війська з Афганістану через півроку. Спонтанічний афганець просив зачекати, але Генеральний секретар був непохитним.

21 січня – 7 лютого 1983 р. Д. Кордовес знову відвідав Кабул, Тегеран й Ісламабад з метою обміну пропозиціями щодо розв'язання афганської проблеми. ДРА й Пакистан дали згоду на черговий раунд перемовин, натомість Іран, як і раніше, відмовився від участі в них до повного виведення ОКРВ з Афганістану. На засіданні Політбюро ЦК КПРС 10 березня 1983 р. йшлося про особливу обережність, яку варто проявляти в переговорах з Пакистаном та не погоджуватися на конкретні строки виведення радянських військ, поки не зміцниться режим Б. Кармаля. Міністр закордонних справ СРСР стверджував: «Треба мати на увазі, що зараз поки що не можна давати Пакистану згоди на конкретні терміни

виведення наших військ із країни. Тут потрібна обережність. Так, становище стабілізується, однак ще відчувається слабкість центральної влади [Заседание Политбюро ЦК КПСС..., 1983].

28 березня 1983 р. під час зустрічі з П. де Куельяром Ю. В. Андропов назвав причини, через які Кремль прагнув якнайшвидшого врегулювання афганської проблеми. За його словами, участь Радянського Союзу у війні в Афганістані призвела до погіршення відносин СРСР із Заходом, країнами «соціалістичного табору», ісламським світом, падіння авторитету Москви у «третьому світі», завдання шкоди радянському суспільству та економіці [Ляховский, 1995, с. 262].

У квітні 1983 р. Ю. В. Андропов запевнив Д. Кордовеса у готовності зробити рішучий крок для виведення ОКРВ з Афганістану. Попри це тон офіційних заяв Кремля не змінився. В інтерв'ю західнонімецькому журналу «Шпигель» 19 квітня 1983 р. Генсек сказав, що радянські війська перебуватимуть в ДРА доти, поки не припиниться втручання у внутрішні справи країни і додав: «Афгансько-пакистанські переговори ведуться важко, адже пакистанців, можна сказати, тримають за рукав їх заокеанські друзі» [Андропов, 1983, с. 270].

11–22 квітня 1983 р. відбувся перший, а 12–24 червня цього ж року другий етап другого раунду афгансько-пакистанських перемовин у Женеві. Представники місії ДРА ініціювали проведення прямих переговорів, аргументуючи це тим, що «родосійський формат» створював багато труднощів і непорозумінь. Пакистан відкинув цю пропозицію, адже її прийняття означало б офіційне визнання уряду Б. Кармаля. Одним з питань порядку денного було повернення афганських біженців. Афганська делегація запропонувала кілька варіантів розв'язання цієї проблеми: укладення договору між сусідніми країнами з питань повернення біженців; створення комісії у складі представників обох країн та ООН; оголошення про можливість кожного з афганських біженців добровільно, будь-коли повернутися на батьківщину, при цьому Ісламабад і Тегеран мали взяти на себе зобов'язання не чинити репатріантам жодних перепон [Генеральний секретар ООН, 1983, с. 1–3].

Під час другого раунду переговорів у Женеві було досягнуто значного прогресу у визначенні змісту, принципів і цілей врегулювання, а також взаємозв'язків між чотирма його компонентами. Також була досягнута домовленість про необхідність якнайшвидше розпочати безперешкодне повернення біженців. Продовж всього літа велися консультації з Верховним комісаром ООН у справах біженців з метою вироблення конкретних рекомендацій з цього приводу [Слинкин, 2002, с. 120]. Д. Кордовес зауважив, що перемовини велися в конструктивному дусі, однак так і не вдалося усунути розбіжності в підходах й позиціях щодо низки ключових питань, які залишилися невирішеними [Cordoves, Harrison, 1995, р. 120].

9 лютого 1984 р. помер Ю. В. Андропов. Новим генеральним секретарем ЦК КПРС став К. У. Черненко. У цей час спостерігалось зниження активності посередницької діяльності Д. Кордовеса з

врегулювання ситуації в ДРА. Перш за все це було пов'язано з тим, що К. У. Черненко мало цікавився Афганістаном.

3–15 квітня 1984 р. Д. Кордовес здійснив візит до Кабула, Ісламабада й Тегерана для проведення консультацій. Було досягнуто згоди про необхідність зосередити увагу на неврегульованих питаннях. 11–13 липня 1984 р. П. де Куельяр та Д. Кордовес відвідали Москву, де зустрілися з К. У. Черненко та А. А. Громико. Радянські політики як і раніше висловили свою підтримку зусиллям ООН. Це стало сигналом до початку третього раунду Женевських перемовин, який тривав продовж 24–30 серпня 1984 р. [Генеральний секретарь ООН, 1984, с. 1]. Формат переговорів дещо змінився. Представники обох місій одночасно перебували в сусідніх кімнатах (в попередні рази Д. Кордовес вранці вів діалог з афганською стороною, а ввечері – з пакистанською). У центрі уваги було обговорення двох питань: припинення зовнішнього втручання у внутрішні ДРА та перехід до прямих перемовин. Пакистан відкинув ідею прямих переговорів, натомість запропонував спочатку розглянути присутність радянських військ в Афганістані. У зв'язку з цим афганська сторона заявила, що питання присутності ОКРВ в ДРА не могла бути предметом афгансько-пакистанських переговорів, оскільки воно стосувалося винятково двосторонніх відносин СРСР й Афганістану [Генеральний секретарь ООН, 1984, с. 2–3]. Третій раунд перемовин був менш результативним, існували різні підходи сторін щодо розв'язання афганської кризи.

15 листопада 1984 р. на 63-му пленарному засіданні 39-ї сесії ГА ООН було розглянуто ситуацію в Афганістані. Представник Індії Рандава висловив надію на те, що наступний раунд переговорів, запланований на лютий 1985 р., буде успішнішим за попередній [ООН. ГА., 1984, с. 1–10]. Мгбоквере (Норвегія) закликав втягнуті в цей конфлікт сторони зробити все можливе для пришвидшення Женевського переговорного процесу [ООН. ГА., 1984, с. 11–12]. М. ван дер Стул (Нідерланди) наголосив, що результативність афгансько-пакистанських перемовин залежала перш за все від щирих намірів СРСР розпочати політичний діалог та вивести свої війська з ДРА [ООН. ГА., 1984, с. 13–18]. Махбубані (Сінгапур) зауважив: «Кремлівське керівництво отримало погану пораду від своїх генералів. Вони не розуміли, що радянське вторгнення та окупація Афганістану вимагатимуть стільки років. Це була дорога помилка СРСР». [ООН. ГА., 1984, с. 41–48].

Представники Італії (М. Буччі) [ООН. ГА., 1984, с. 18–21], Норвегії (Нільсен) [ООН. ГА., 1984, с. 21–26], Чилі (П. Даса) [ООН. ГА., 1984, с. 26–28], Сомалі (Осман) [ООН. ГА., 1984, с. 28–32], Сенегалу (Кане) [ООН. ГА., 1984, с. 37], Гамбії (Мбеє) [ООН. ГА., 1984, с. 37–38] підтримали зусилля Д. Кордовеса щодо розв'язання афганської проблеми.

Постійний представник ДРА при ООН М. Ф. Заріф назвав причиною затягування Женевського переговорного процесу невідповідність між словами та діями Пакистану та його «імперіалістичних» і «гегемоністських» прихильників. Політик наполягав

на тому, що лише прямий формат перемовин зможе створити атмосферу довіри та впевненості між сторонами [ООН. ГА., 1984, с. 62–65]

Дискусії з «афганського питання» завершилися прийняттям резолюції A/RES/39/13 119 голосами «за» («проти» – 20; «утрималися» – 14). Вона закликала до негайного виведення всіх іноземних військ з ДРА; збереження суверенітету, територіальної цілісності, політичної незалежності країни; продовження діяльності Генерального секретаря ООН з метою сприяння політичному врегулюванню ситуації в Афганістані [Положение в Афганистане..., 1984, с. 31–32]. Проти прийняття резолюції голосували представники Афганістану, Анголи, Болгарії, Білоруської РСР, Куби, Чехословаччини, Демократичного Ємену, Ефіопії, НДР, Угорщини, Лаосу, Лівії, Мадагаскару, Монголії, Мозамбіку, Польщі, Сирії, Української РСР, СРСР, В'єтнаму [ООН. ГА., 1984, с. 66–67].

Слід віддати належне зусиллям ГА ООН та дипломатичній майстерності Д. Кордовеса, однак ситуація в Афганістані засвідчила кризу системи ООН. Вищий міжнародний колегіальний орган не має дієвих механізмів впливу на агресивні дії країни, яка є постійним членом РБ ООН. Через сорок три роки після початку радянської інтервенції в Афганістан історія повторилася. 24 лютого 2022 р. Російська Федерація здійснила широкомасштабне вторгнення в Україну. Агресор порушив всі норми міжнародного права та Статут ООН. Проект резолюції S/2022/155 від 25 лютого 2022 р., який закликав до негайного та повного виведення всіх російських військ з території України, РФ прогнозовано ветоувала. Діяльність Радбезу знову виявилася паралізованою. Неможливість ООН ефективно реагувати на агресію Кремля в Україні демонструє гостру необхідність реформування механізмів Організації Об'єднаних Націй.

Висновки. Отже, починаючи з 1980 р. різні сторони, навіть не залучені в афганську кризу безпосередньо почали пропонувати ініціативи дипломатичного врегулювання ситуації в Афганістані. Ключову роль у цьому процесі намагалася відігравати ООН. Завдяки зусиллям Генерального секретаря ООН П. де Куельяра та його особистого представника Д. Кордовеса був розроблений спеціальний механізм, який дав можливість початку Женевського переговорного процесу у «родоському форматі». СРСР та США не були безпосередніми учасниками перемовин, однак результативність політичного діалогу залежала від їх позицій. Афганістан став заручником міжблокового протистояння. Причиною затягування перемовин було дотримання керівництвом Кремля лінії поведінки щодо Афганістану, обраної у грудні 1979 р. Продовж трьох раундів перемовин (1982–1984 рр.) сторони не дійшли до обговорення найважливішого питання – виведення ОКРВ з Афганістану. Пришвидшити дипломатичний процес не могло і засудження в ГА ООН афганської політики СРСР, адже як відомо, рішення Генеральної Асамблеї мають лише рекомендаційний характер. Криза в Афганістані продемонструвала відсутність в ООН ефективних механізмів впливу на агресивну політику СРСР – одного з постійних членів РБ ООН.

Список використаних джерел

- Amstutz, J. B. 1986. *Afghanistan: The First Five Years of Soviet Occupation*, Washington, 383 p.
- Cordoves, D., Harrison, S. S., 1995. *Out of Afghanistan. The Inside Story of the Soviet Withdrawal*, New York, 450 p.
- Kalinovsky, A. M., 2009. *A long goodbye: The politics and diplomacy of the Soviet withdrawal from Afghanistan, 1980 – 1992*, London, 303 p.
- Khan, R. M., 1991. *Untying the Afghan Knot: Negotiating Soviet Withdrawal*, Durham, 416 p.
- Harrison, S. S., 1988. *Inside the Afghan Talks*, Washington, p. 31– 60.
- Rubin, V. R., 1995. *The Search for Peace in Afghanistan: From Buffer State to Failed State*, New Haven, 208 p.
- Андропов, Ю. 1983. *Избранные речи и статьи*, Москва: Издательство политической литературы, 320 с.
- Базан, Ю., 2021. Політичне врегулювання афганської проблеми та роль ООН. *Міжнародні відносини: історія, теорія, практика*, 30 червня 2021. Суми, Україна, Суми: ФОП Цьома С. П., с. 12–13.
- Бруз, В. 1995. *ООН і врегулювання міжнародних конфліктів*, Київ: Либідь, 111 с.
- Генеральный секретарь ООН, *Положение в Афганистане и его последствия для международного мира и безопасности: Доклад Генерального секретаря*, 27 сентября 1982, A/37/482-S/15429, Нью-Йорк, 3 с.
- Генеральный секретарь ООН, *Положение в Афганистане и его последствия для международного мира и безопасности: Доклад Генерального секретаря*, 28 сентября 1983, A/38/449-S/16005, Нью-Йорк, 3 с.
- Генеральный секретарь ООН, *Положение в Афганистане и его последствия для международного мира и безопасности: Доклад Генерального секретаря*, 4 октября 1984, A/39/513-S/16754, Нью-Йорк, 3 с.
- Заседание Политбюро ЦК КПСС от 10 марта 1983 года. Положении в Афганистане и дополнительных мерах по его улучшению. Об афгано-пакистанских переговорах по вопросам политического урегулирования. [Online]. Доступно: <http://www.coldwar.ru/conflicts/afgan/polojenie.php> (дата звернення: 21.05.2022).
- Ковальков, О., 2021. *СРСР в Афганістані (1978 – 1991 рр.): остання спроба експорту соціалізму*: монографія, Харків: Мачулін, 614 с.
- Козырев, Н. 2016. Афганистан: дипломатические баталии (из истории подписания Женевских соглашений в апреле 1988 г., *Вестник Дипломатической академии МИД России. Россия и мир*. (1(7)). с. 199–209.
- Ляховский, А., 1995. *Трагедия и доблесть Афгана*, М.: ГПИ «Искона», 649 с.
- Организация Объединенных Наций. Генеральная Ассамблея. Официальные отчеты. 82-е пленарное заседание 29 ноября 1982 года, Нью-Йорк, Тридцать седьмая сессия (1982), с. 81–91.
- Организация Объединенных Наций. Генеральная Ассамблея. Официальные отчеты. 63-е пленарное заседание 16 ноября 1984 года. Нью-Йорк, Тридцать девятая сессия (1984). 86 с.
- Положение в Афганистане и его последствие для международного мира. Резолюция 37/37. 82-е пленарное заседание Тридцать Седьмой Сессии ГА ООН. 29 ноября 1982 г. Резолюции и решения, принятые Генеральной Ассамблеей на Тридцать Седьмой Сессии. 21 сентября – 21 декабря 1982 и 10 –13 мая 1983 года. Нью-Йорк: Организация Объединенных Наций, 1983, с. 36–37.
- Положение в Афганистане и его последствия для международного мира. Резолюция 39/13. 63-е пленарное заседание Тридцать Девятой Сессии ГА ООН. 15 ноября 1984 года. Резолюции и решения, принятые Генеральной Ассамблеей на Тридцать Девятой Сессии. 18 сентября – 18 декабря 1984 года и 9–12 апреля 1985 года. Нью-Йорк: Организация Объединенных Наций, 1984. с. 31–32.
- Сафрончук, В., 2011. *Политика и дипломатия*, Москва: ИТРК, 368 с.
- Слинкин, М., 2002. Проблема урегулирования положения вокруг Афганистана (Историко-политический аспект), *Культура народов Причерноморья*, (33), 2002, с. 111–131.
- Христофоров, В., 2008. Трудный путь к Женевским соглашениям 1988 года по Афганистану, *Новая и новейшая история*, (5), с. 23–47.

References

- Amstutz, J. B. 1986. *Afghanistan: The First Five Years of Soviet Occupation*, Washington, 383 p. (in English).
- Andropov, Ju, 1983. *Izbrannye rechi i stat'i* [Selected Speeches and Articles], Moskva, 320 s. (in Russian).
- Bazan, Ju., 2021. *Politychne vrehuljuvannja afghansjkoji problemy ta rolj OON* [Political settlement of the afghan problem and the role of the UN], Sumy, s. 12–13. (in Ukrainian).
- Bruz, V., 1995. *OON i vrehuljuvannja mizhnarodnykh konfliktiv* [UN and international conflict resolution], Kyiv, 111 s. (in Ukrainian).
- Cordoves, D., Harrison, S. S., 1995. *Out of Afghanistan. The Inside Story of the Soviet Withdrawal*, New York. 450 p. (in English).
- General'nyj sekretar' OON, 1982. *Polozhenie v Afganistane i ego posledstvija dlja mezhdunarodnogo mira i bezopasnosti* [The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security], N'ju-Jork, 3 s. (in Russian).
- General'nyj sekretar' OON, 1983. *Polozhenie v Afganistane i ego posledstvija dlja mezhdunarodnogo mira i bezopasnosti* [The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security], N'ju-Jork, 3 s. (in Russian).
- General'nyj sekretar' OON, 1984. *Polozhenie v Afganistane i ego posledstvija dlja mezhdunarodnogo mira i bezopasnosti* [The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security], N'ju-Jork, 3 s. (in Russian).
- Harrison, S. S., 1988. *Inside the Afghan Talks*, Washington, p. 31– 60. (in English).
- Hristoforov, V., 2008. *Trudnyj put' k Zhenevskim soglashenijam 1988 goda po Afganistanu* [The hard path to the 1988 Geneva Accords on Afghanistan], Moskva, s. 23–47. (in Russian).
- Kalinovsky, A. M., 2009. *A long goodbye: The politics and diplomacy of the Soviet withdrawal from Afghanistan, 1980 – 1992*. London. 303 p. (in English).
- Khan, R. M., 1991. *Untying the Afghan Knot: Negotiating Soviet Withdrawal*, Durham, 416 p. (in English).
- Kovaljkov, O., 2021. *SRSR v Afganistani (1978 – 1991 rr.): ostannja sproba eksportu socializmu* [USSR in Afghanistan (1978 – 1991): the last attempt to export socialism], Kharkiv, 614 s. (in Ukrainian).
- Kozyrev, N., 2016. *Afganistan: diplomaticheskie batalii (iz istorii podpisanija Zhenevskih soglashenij v aprele 1988 g.* [Afghanistan: diplomatic battles (from the history of the signing of the Geneva Accords in April 1988)], Moskva, s. 199–209. (in

Russian).

Ljahovskij, A., 1995. Tragedija i doblest' Afgana [The tragedy and valor of Afghanistan], Moskva, 649 s (in Russian).

Organizacija Ob'edinennyh Nacij. General'naja Assambleja. Oficial'nye otchety. 82-e plenarnoe zasedanie 29 nojabrja 1982 goda. [UN. GA. Official records. 82nd plenary meeting, 29 November 1982], N'ju-Jork, s. 81–91. (in Russian).

Organizacija Ob'edinennyh Nacij. General'naja Assambleja. Oficial'nye otchety. 63-e plenarnoe zasedanie 16 nojabrja 1984 goda. [UN. GA. Official records. 63rd plenary meeting, 14 November 1984], N'ju-Jork, 86 s. (in Russian).

Polozhenie v Afganistane i ego posledstvie dlja mezhdunarodnogo mira. Rezoljucija 37/37. 82-e plenarnoe zasedanie Tridcat' Sed'moj Sessii GA OON. 29 nojabrja 1982 g. Rezoljucii i reshenija, prinjatye General'noj Assambleej na Tridcat' Sed'moj Sessii. 21 sentabrja – 21 dekabrja 1982 i 10–13 maja 1983 goda [The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security], N'ju-Jork, s. 36–37 (in Russian).

Polozhenie v Afganistane i ego posledstvie dlja mezhdunarodnogo mira. Rezoljucija 39/13. 63-e plenarnoe zasedanie Tridcat' Devjatoj Sessii GA OON. 15 nojabrja 1984 g. Rezoljucii i reshenija, prinjatye General'noj Assambleej na Tridcat' Devjatoj Sessii. 18 centabrja – 18 dekabrja 1984 goda i 9–12 aprilja 1985 goda [The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security], N'ju-Jork, s. 31–32 (in Russian).

Rubin, B.R., 1995. *The Search for Peace in Afghanistan: From Buffer State to Failed State*, New Haven, 208 p. (in English).

Safonchuk, V. *Politika i diplomatija*. [Politics and diplomacy], Moskva, 368 s. (in Russian).

Slinkin, M., 2002. *Problema uregulirovanija polozenija vokrug Afganistana (Istoriko-politicheskij aspekt)*. [The problem of settling the situation around Afghanistan (historical and political aspect)], Simferopol', s. 111–131 (in Russian).

Zasedanie Politbjuro CK KPSS ot 10 marta 1983 goda. «Polozhenii v Afganistane i dopolnitel'nyh merah po ego uluchsheniju. Ob afgano-pakistanskijh peregovorah po voprosam politicheskogo uregulirovanija» [The situation in Afghanistan and additional measures to improve it. On afghan-pakistani talks on political settlement], [Online]. Retrieved from: <http://www.coldwar.ru/conflicts/afgan/polojenie.php> (data zvernennya: 21.05.2022). (in Russian).

Yuliia Bazan

Postgraduate student of the Department of History of Ukraine and World History
at Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, Kropyvnytskyi

THE BEGINNING OF THE GENEVA TALKS. ATTEMPTS TO RESOLVE THE AFGHAN CRISIS (1982 – 1984)

Attempts at a diplomatic solution to the Afghan problem from 1982 to 1984 are examined based on a study of transcripts of plenary sessions of the UN General Assembly, reports of the UN Secretary-General, and documents of the US National Security Archive J. Washington and scientific literature. The article analyzes the activities of UN Secretary-General P. de Cuellar and his personal representative D. Cordoves in resolving the crisis in Afghanistan caused by the socialist experiment launched by the People's Democratic Party of Afghanistan. Particular attention is paid to the "Rhodes format" of the Afghan-Pakistani talks. Both delegations did not meet, and the arguments and positions of opponents were received from D. Cordoves, who took turns talking to representatives of both missions. The role of the USSR and the USA in the Geneva negotiation process is studied. After the invasion of Afghanistan in December 1979, the Soviet Union was embroiled in a civil war in the DRA between the Soviet-backed NDPA regime and the majority-backed opposition and the United States, Pakistan, China, and other countries. During the Cold War, the Kremlin's actions became a stimulus to the United States, which turned Afghanistan into a significant factor in American foreign policy. The Soviet Union and the United States were not participants in the Afghan-Pakistani talks, but the constructive political dialogue depended on their positions. It turns out that the Democratic Republic of Afghanistan has become a hostage of the inter-bloc confrontation. The results of the three rounds of the Geneva talks are analyzed. During the negotiations, the parties managed to outline a range of issues that needed to be resolved: the withdrawal of Soviet troops from the DRA, the development of international guarantees and commitments not to interfere in the internal affairs of Afghanistan and Pakistan, and the return of Afghan refugees. The negotiation process was slow, and the most crucial issue, the withdrawal of a limited contingent of Soviet troops from Afghanistan, was not discussed. A study of transcripts of plenary sessions of the UN General Assembly showed that the strong condemnation of the aggressor's actions by the world community had no real impact on the situation in Afghanistan. The reason was that General Assembly resolutions calling for the immediate withdrawal of Soviet troops from the Democratic Republic of Afghanistan were advisory and non-binding. The author concludes that the Afghan crisis has clearly highlighted the weaknesses of the UN, namely the lack of effective mechanisms to influence the aggressive policy of a member of the UN Security Council.

Keywords: Afghanistan, Pakistan, USSR, negotiations, Afghan crisis, UN, D. Cordoves.